

Theater als film, film als theater

Jan Staes

Met de invoering van de eindtermen *Muzische vorming* in het basisonderwijs worden leerlingen tot hun 12 jaar al geconfronteerd met theater of, zoals het in de eindtermen staat, drama. Naast zelf spelen vormt kijken naar en spreken over theater of toneel – ik maak in dit artikel geen onderscheid tussen beide – een wezenlijk onderdeel van de taalles. Het zou in deze optiek dan ook vreemd zijn om aan een leerling van 15-16 het bestaan van theater voor hun leeftijd te ontkennen. Net zoals bij lezen het woord *ont-lezing* kan worden gebruikt, geldt immers hetzelfde voor theater. Willen we leerlingen stimuleren om actief aan cultuur te participeren, kunnen we niet naast dit medium heen.

Bovendien biedt het behandelen van theater als tekstvorm – overigens een onderdeel uit de eindtermen/kerndoelen Nederlands in de tweede graad secundair – ook de mogelijkheid in te gaan op vormelijke en inhoudelijke aspecten die bij andere literaire tekstsoorten worden aangeleerd en deze toe te passen op een voor velen nieuwe tekstsoort. Theater richt zich bij deze leeftijd dus op het ver- en herkennen van een theatertekst, waarbij heel wat verwijzingen naar en vaardigheden uit het literaire ontledingssysteem komen. Vanuit deze vaardigheid leren leerlingen zelf een tekst herschrijven in monoloog of dialoogvorm, waarbij ook uitvoerig aandacht wordt besteed aan het taalgebruik. Vanuit deze ervaring worden pas de basistheater- en film-codes aangeraakt: theater en film voor

Net zoals bij lezen het woord ont-lezing kan worden gebruikt, geldt hetzelfde voor theater. Willen we leerlingen stimuleren om actief aan cultuur te participeren, kunnen we niet naast dit medium heen.

15-16-jarigen behandelen is in hoofdzaak laten ervaren, bewustmaken en is nog niet

gericht op historische achtergrond of grondige analyse.

Volgende tekst¹ is een mogelijke methode om leerlingen in een aantal lessen vertrouwd te maken met theater, vertrekkende vanuit een klassiek en voor leerlingen bekend verhaal – *Romeo en Julia* – en de theatertekst als tekstsoort. Aan de hand van een klassiek opgebouwd literair systeem ontdekken leerlingen zelf hoe een theatertekst is opgebouwd en welke vormelijke en talige verschillen er bijvoorbeeld zijn tussen een theatertekst en een roman. Op basis van deze tekst worden vervolgens een aantal theatercodes aangebracht, waarbij ook verwezen wordt naar film. Het zou immers vreemd zijn om in een mediale maatschappij waarin theaterteksten de laatste jaren weer gretig verfilmd worden, dit medium uit de weg te gaan. In de methode verwijs ik dan ook regelmatig naar fragmenten uit verfilmde werken. De meeste films zijn courant verkrijgbaar in elke videotheek. Bovendien

Theater en film voor 15-16-jarigen behandelen is in hoofdzaak laten ervaren, bewustmaken en is nog niet gericht op historische achtergrond of grondige analyse.

kan de lessenreeks ook worden gegeven zonder gebruik te maken van de aangehaalde fragmenten.

Doelen die in de lessenreeks aan bod komen, zijn:

- wat het verschil is tussen een theatertekst en een fictionele tekst;
- wat de kenmerken van een theatertekst zijn;
- wat de kenmerken van theater zijn;
- wat de codes/verschillen zijn van/tussen theater en film;
- hoe je een theatertekst kunt brengen.

KENMERKEN VAN DE THEATERTEKST

Theater kun je vanuit verschillende aspecten benaderen: vanuit vormgeving, vanuit spel, vanuit tekst... In deze methode opteer ik om te vertrekken vanuit de tekst, omdat dit

nauw aansluit bij de verschillende literaire genres die in de tweede graad aan bod komen en omdat dit de meest 'veilige' manier van werken is voor zowel leerling als leerkracht, in tegenstelling bijvoorbeeld tot het benaderen van theater vanuit klank, stem. Een eerste stap bestaat erin om leerlingen inzicht te geven in de eigenheid van de theatertekst: de regieaanwijzingen, layout, dialoogvorm, ontbreken van beschrijvingen en dergelijke. Dit onderzoek gebeurt aan de hand van een fictionele tekst, een bewerking van *Romeo en Julia* door Ed Franck (tekstfragment 1) en de gelijknamige theatertekst van Shakespeare, vertaald door Gerrit Komrij (tekstfragment 2).

Bedoeling is aan de hand van een boekfragment leerlingen zelf te laten ontdekken wat het inhoudelijke, maar ook vooral vormelijke verschil is tussen een romanfragment en een theatertekst. Ze komen zelf tot een tekstsoort, gelijkend op een theatertekst vanuit een praktische benadering.

TEKSTFRAGMENT 1: *Romeo en Benvolio*

In de grijze ochtendnevels verliet Benvolio met stevige stap Verona. Hij hield van een vroege wandeling, als het eerste licht over de velden buiten de stadsmuren kwam aansluipen. Hij keek naar het grauwe water van de Adige, naar de verspreide hutten en de adembenemende landerijen, en knikte. De geboorte van de zonnige dag zou weer schitterend zijn. Toen hij het wilde vijgenbosje ten westen van de stad bereikte, zag hij een gedaante wegglijpen in dicht struikgewas. Hij dacht een paars jasje met opgebolde mouwen te herkennen. «Romeo!» riep hij. «Ben jij het Romeo?» Met gebogen hoofd kwam de zoon van graaf Montecchi tevoorschijn. «Wat doe jij hier zo vroeg, neef?» vroeg Benvolio. «Jij hebt toch altijd een gezonde slaap? Je komt vast niet naar het gefluit van vogels luisteren.» «Nee,» zei Romeo, «ik luister naar het slaan van mijn onrustig hart.» Zijn stem was donker en melodius. Hij was teer gebouwd, met toch vriendelijke, volle schouders voor een zestienjarige. Zijn gezicht was fijnbesneden en haast mannelijk, maar de krullende wimpers boven zijn blauwe ogen geven er iets zachts aan. «Een onrustig hart? Waarom? Wat zoek je zo vroeg in de velden?» Romeo zuchtte: «Ik wil mijn tranen mengen met de dauw. Ik wil alleen zijn. Alleen met mijn gevoelens.» «Dat kan alleen betekenen dat je weer verliefd bent!» lachte Benvolio. Vol sympathie keek hij naar zijn twee jaar

jongere neef. Dit was al zijn derde verliefdheid in korte tijd. Hij deed er altijd zo melodramatisch over dat je moest glimlachen. «Wie is de gelukkige?» «Rosalinde. En ik ben de ongelukkige.» «Waarom? Wil het niet lukken?» «Ze kijkt niet naar me om», zei Romeo. «De god van de liefde is een tiran. Het ene ogenblik ben ik in het paradijs, het andere in de woestijn. Soms zit ik vol helder vuur, soms vol duistere rook.» Benvolio kon een lach nauwelijks onderdrukken. Als hij verliefd was, sprak Romeo meestal in de hoofse taal van de ridderromans, die hij zo graag las. Benvolio volgde de vlucht van de vroege torenvalk en dacht diep na. Hij kende Rosalinde. Een mooi meisje zonder inhoud. Nee, Romeo kon niet door de verpakking heen kijken. Hij was aan het rijpen voor de liefde, maar bleef voorlopig steken in kalverliefde. Hij meende verliefd te zijn op een meisje, maar was eigenlijk verliefd op de roes van verliefdheid. En op zijn eigen droefgeestigheid die hij als een kasplantje koesterde. Maar hij moest erdoorheen, het zou zijn hart klaarmaken voor de echte liefde. Rosalinde was eigenlijk een schim, een alibi om weke en strelende gevoelens op te wekken. Ooit zou ze vervangen worden door een meisje van vlees en bloed. En dan zouden de vonken eraf vliegen, daar was Benvolio zeker van. Zelf had hij die weg al afgelegd. Een droevig-mooie weg vol onrust, opwindend, vage verlangens en dromerige hunkering. De onvermijdelijke weg, tegelijk vol schittering en schaduw. «Ze heeft het harnas van kuisheid aangetrokken», zei Romeo somber. «Ik kan haar met geen pijn raken. Ze is ongevoelig voor mijn mooiste woorden. Ik ben levend dood.» Hij plukte een grasspriet en begon erop te kauwen. «Vergeet gewoon aan haar te denken!» zei Benvolio, terwijl hij zijn neef een plaagstoot gaf. «Dan moet je me eerst leren hoe ik kan vergeten te denken.» «Geef je ogen de kost neef! Die vinden vanzelf wel andere mooie kippetjes.» «Mijn ogen? Ik ben al dagen blind.» Nu kon Benvolio zijn lach niet meer inhouden. «Kijk om je heen, Romeo, de wereld is groter dan jezelf. De natuur heelt alle wonden, wist je dat?»

UIT: *Franck (1997)*

Tekstvragen

- (1) Welke twee personages spelen de hoofdrol in dit fragment? Beschrijf ze beiden:
 - in uiterlijk;
 - in karakter.
- (2) Waar speelt het verhaal zich af? Hoe ziet de omgeving eruit?
- (3) Wanneer speelt het verhaal zich af? Waaruit leid je dit af?
- (4) Vat in enkele zinnen samen waarover het fragment gaat.
- (5) Je moet deze tekst samen met je buur voorbrengen. Accentueer in de tekst Romeo's woorden in één kleur, Benvolio's woorden in een andere.
- (6) Hoe zou je deze zinnen uitschrijven zodat je ze makkelijk als 'spiekbrief' kunt gebruiken wanneer je de tekst moet voorbrengen?
- (7) Twee andere leerlingen moeten dezelfde tekst voorbrengen. Hoe ga je de zinnen dan noteren?
- (8) Wanneer deze twee andere leerlingen de personages en de omgeving beschrijven, zal hun beschrijving dan dezelfde zijn als de jouwe? Waaraan ligt dit?

Via de vragen, opdrachten wordt eerst ingegaan op de inhoud en de sfeer van de tekst. Belangrijk hierbij is dat de leerlingen vanuit hun eigen interpretatie 'gaten' in de tekst leren opvullen (vraag 1-4). In dit fragment staan wel erg veel beschrijvingen, maar wordt niet alles beschreven. Toch kan dit worden ingevuld (= interpretatie). Verbeelding en inleving staan door het ontbreken van beschrijvingen centraal bij de interpreta-

tie van een theatertekst. Een ander aspect vormt de directheid en de lay-out van een theatertekst: alle zinnen worden in spreektaal onder elkaar weergegeven. In vraag 5-7 komen de leerlingen zelf tot een eigen tekstvorm, die meestal dicht bij de theatertekst ligt en die naast de eigenheid ook de functionaliteit van deze tekstvorm benadrukt. Ook hier is (her)interpretatie belangrijk (vraag 8).

TEKSTFRAGMENT 2: *Romeo en Julia*, einde van het eerste bedrijf, eerste toneel
(zelfde dialoog tussen Romeo en Benvolio als in tekstfragment 1)

Benvolio en Romeo op

BENVOLIO	Goedemorgen!
ROMEO	Is de dag zo jong?
BENVOLIO	Net negen uur.
ROMEO	Ai, droeve tijd lijkt lang. Was dat mijn vader die zo snel verdween?
BENVOLIO	Jazeker. Welk verdriet rekt Romeo's tijd?
ROMEO	Dat ik datgene wat hem korten zou niet heb.
BENVOLIO	Verliefd?
ROMEO	Verstoken
BENVOLIO	Van liefde?
ROMEO	Verstoken van de gunst van mijn beminde.
BENVOLIO	Helaas, al schijnt de liefde aangenaam, in de ervaring is zij cru en tiranniek.
ROMEO	Helaas, al heeft de liefde een blinddoek voor, Geen pad of zonder ogen kruipt ze erdoor. Waar eten we? Oei, oei! Dat ging tekeer hier. Vertel maar niet, ik heb het al gehoord Hier raast de haat, maar luider raast de liefde. O ruziënde liefde, tere haat, O iets dat is uit niets dat wat ontstaat! Maar zweven, imposante nietigheid. Misvormde chaos van volmaakte vormen. O loden veer, koud vuur, zieke gezondheid, Slaap zonder rust die niet is wat ze is! Dat is de liefde die ik voel en die ik mis

Benvolio lacht

Je lacht me uit?

BENVOLIO Nee, ik kan wel huilen
 ROMEO Hemel, waarom?
 BENVOLIO Om jouw betrokken hemel (...)
 Vertel me zonder gekheid: wie bemint je?
 ROMEO Kan ik dat zeggen zonder gek te worden?
 BENVOLIO Doe niet zo gek, zeg het zonder gekheid
 ROMEO Stel aan een zieke een beroerde vraag
 Of aan een dwaas een gekke, het is teveel.
 Goed, zonder gekheid: ik bemint een vrouw.
 BENVOLIO Dan zat ik er niet naast
 ROMEO Een, goede schutter!
 En zij is mooi, de vrouw die ik bemint.
 BENVOLIO Het mooiste wild, neef, wordt eerst geschoten.
 ROMEO Nu schiet je mis, zij wil voor Amors pijl
 Geen doelwit zijn, doet als Diana koel
 En op het pantser van haar kuise harnas
 Ketst al wat Cupido bekookst af.
 Ze laat zich niet door liefdesbenen vellen
 Door indiscrete blikken aanvallen
 Geen goud der heiligen verleidt, ontdooit haar.
 Ze is rijk aan schoonheid, maar ook arm
 Want als ze sterft is al haar rijkdom weg.
 BENVOLIO Ze heeft zichzelf verslingerd aan de kuisheid?
 ROMEO Jawel. Die zuinigheid verspilt fortuinen
 Door schoonheid die zo drastisch wordt gedood
 Verkommeren ook zij die na ons komen.
 Mooi als zij is, zou het te mooi zijn als
 Zij door mijn helse pijn de hemel won.
 Zij zwoer de liefde af en door die eed
 Ben ik een dode die zijn levend leed klaagt.
 BENVOLIO Geloof me, neef, vergeet aan haar te denken
 ROMEO Leer mij dan eerst het denken te vergeten.
 BENVOLIO Door goed je ogen de kost te geven
 Kijk naar het moois dat er nog meer is.

UIT: *Shakespeare, vertaling Gerrit Komrij (1997)*

Tekstvragen

- (1) Vergelijk deze tekst met de dialogen uit de vorige tekst. Zijn er grote verschillen?
- (2) Tussen de dialogen staat tekst schuin gedrukt. Wat is hiervan het nut? Wordt deze tekst ook voorgelezen?
- (3) Hoe kun je in een toneeltekst beschrijvingen aangeven? Hoe kan het publiek deze beschrijvingen te weten komen?

- (4) Benoem een aantal belangrijke verschillen tussen een fictionele tekst en een toneeltekst.

Aan de hand van de vergelijking tussen de leerlingentekst en de theatertekst van *Romeo en Julia* (tekstfragment 2) wordt verder ingegaan op de eigenschappen/kenmerken van een theatertekst. Via de vragen komen de leerlingen tot een aantal verdere basisinzichten: gebruik van directe taal + directe rede, lay-out, regieaanwijzingen (tekstinformatie en spelinformatie)...

TEKSTINTERPRETATIE

Net zoals in een roman wordt de inhoud van een theatertekst steeds door een lezer (regisseur, acteur) geïnterpreteerd. De openingsscène uit *Romeo en Julia* kan dit duidelijk maken (tekstfragment 3).

TEKSTFRAGMENT 3: *Romeo en Julia*, eerste bedrijf, eerste toneel

Proloog

Koor

Bij twee families, nobel en gezeten,
(Verona is ons glanzend schouwtoneel)
Barst nieuw geweld los uit een oude vete,
En burgers vliegen burgers naar de keel
Uit bloeddoordrenkte lendenen creëren
De kampen twee geliefden die, misleid
Door lot en sterren, jammerlijk kreperen:
Hun dood begraaft de ouderlijke strijd.
De loop van hun ten dode opgeschreven
Romance, van rancune die moest duren
Tot kinderen betaalden met hun leven,
Toont ons toneel u nu een aantal uren.
Schenk ons uw aandacht. Valt er iets te laken,
We zullen het proberen goed te maken.

Koor af

Eerste toneel

Samson en Gregorio van de Capuletti-partij, op met zwaard en schild

SAMSON	Gregorio, we laten niet op onze kop zitten
GREGORIO	Nee, we hebben al neten genoeg
SAMSON	Mijn kop jeukt niet, mijn handen jeuken. Ik zal ze de strop van hun

leven bezorgen.
 GREGORIO Hou jij je kop maar uit de strop. Zolang het nog jeukt.
 SAMSON Als ik zo'n neet zie raak ik buiten mezelf.
 GREGORIO Maar buiten jezelf zie je er niet veel.
 SAMSON Door zo'n netehond van de Montecchi raak ik buiten mezelf.
 GREGORIO Als je buiten jezelf raakt ben je je kop kwijt, en dapper zijn betekent de kop erbij houden: dus dan ben je je kop én die neet kwijt.
 SAMSON Bij zo'n netehond hou ik mijn kop er wel bij. Elke reu of teef van de Montecchi zal er tegenaan lopen als tegen een muur.
 GREGORIO Dan ben je maar een zwak geval, want alleen zwakkelingen hebben zo'n muur voor hun kop.
 SAMSON Niet zo'n zwak geval of ik ram er de vrouwen mee tegen de muur. Die heten niet voor niets de zwakste vaten. Er is een muur waar je de kerels van Montecchi tegenaan ramt en een muur waartegen je hun meiden ramt.
 GREGORIO Het is oorlog tussen de heren en ons, hun knechten.
 SAMSON Wat doet het er toe? Zolang ik nog overeind sta en ik heb als een beest gevochten met de mannen, zal ik me als een heer gedragen bij de meiden. De mannen sabel ik neer en de meiden geef ik de genadestoot.
 GREGORIO Voelt dat anders aan?
 SAMSON Het ligt er maar aan waar je gevoel zit. Gewoon je kop erbij houden.
 GREGORIO Aha, ik voel de kneep.
 SAMSON Ik vul de kneep. Iedereen weet wat voor vlees ik in de kuip heb.
 GREGORIO Gelukkig maar dat het geen vis is. Lastig, zo'n stokvis. Hee, trek je andere zwaard – daar komen er een paar van de Montecchi.

Twee andere bedienden, Abraham en Baltazar, op

UIT: *Shakespeare, vertaling Gerrit Komrij (1997)*

Laat de tekst eerst in stilte lezen.

Tekstvragen

- (1) *Wat is de functie van de proloog? Ken je in andere media gelijkaardige vormen? (Filmtrailer, flaptekst...)*
- (2) *Wat is de relatie tussen Gregorio en Samson? Hoe merk je dat de twee vrienden zijn?*
- (3) *Waarover hebben Gregorio en Samson het?*
- (4) *Is dit een alledaags (modern) gesprek tussen twee vrienden?*
- (5) *Hoe zou je deze tekst lezen? Rustig, krachtig, traag, snel...*

Laat de tekst (niet de proloog) op basis van de bevindingen van vraag 4 voorlezen (2 personages).

Tekstvragen

- (1) Klopt deze toon? Is er nog een andere mogelijkheid?
- (2) Naast een eerste betekenis schuilt er nog een tweede achter de woorden. Welke? (Overloop regel per regel en wijs de leerlingen op het overvloedige gebruik van seksueel getinte toespelingen zoals bijvoorbeeld 'de meiden geef ik de genadestoot', 'lastig zo'n stokvis'...)
- (3) Verandert, nu je deze tweede betekenis ook leest, de toon, de manier waarop je dit zou zeggen? Hoe?

THEATER- EN FILMCODES

Naast tekstzegging heeft een speler/regisseur een aantal hulpmiddelen die de tekst ondersteunen. Deze hulpmiddelen zijn de codes die eigen zijn aan het medium en die gelijkenissen maar ook verschillpunten hebben (zie ook Staes 1999). Hoe zet je een theatertekst beeldend om naar een theaterscène en naar een filmset?

THEATER

Werk aan de hand van de vergelijking tussen een tekstfragment en een theaterversie (bijvoorbeeld KVS *Romeo en Julia*, regie Dirk Tanghe)², waarbij leerlingen eerst zelf onderzoeken hoe zij een decor zouden opbouwen. Tanghes versie is erg geschikt omdat hij geen realistisch maar een erg suggestief decor bedacht.

Tekstvragen

- (1) Werk voor dit fragment een decor uit: maak een gedetailleerde beschrijving van de omgeving. Gebruik de tekst als toetssteen: waar en wanneer speelt het verhaal zich af? Waaruit leid je dit af?
- (2) Welke dingen kun je wel/niet op een theaterscène zetten? Met welke beperkingen moet je rekening houden?
- (3) Waarom kun je meestal voor elke scène niet gewoon een nieuw decor maken en dit telkens verwisselen?
- (4) Moet een decor steeds realistisch zijn? Moet alles wat er in de tekst staat ook op de scène staan? En de kleding/attributen?

Vergelijk nadien hun ideeën met deze van een regisseur.

Tekstvragen

- (1) Welke sfeer straalt dit decor uit? In welke tijd speelt het verhaal zich af?
- (2) Welke kleding hebben de acteurs aan?
- (3) 'Klopt' deze interpretatie nog met wat er in de tekst staat?
- (4) Een decor is vaak 'multifunctioneel'. Licht toe.
- (5) Wordt er in dit fragment veel gebruikgemaakt van attributen? Is dit noodzakelijk?

VERFILMD THEATER

Vergelijk twee filmversies van *Romeo en Julia*. Ik opteer hier voor Baz Luhrmanns *Romeo+Juliet* en George Kuckors toonaangevende *Romeo and Juliet* (MGM-productie uit de jaren '50, toen nog in zwart-wit). De

opening, maar nu met de proloog erbij, is erg theatraal en niet eenvoudig te verfilmen. Aan de hand van deze twee fragmenten kan ingegaan worden op:

- *de interpretatie van de regisseur.* Kuckor behoudt een post-middeleeuws decor, terwijl Luhrmann opteert voor Venice Beach USA in een meer postmodernistische setting. Toch behoudt Luhrmann de klassieke taal, zonder dat dit de geloofwaardigheid in de weg staat.
- *de evolutie van het medium film.* Kuckors camerastandpunt en montage zijn erg degelijk, klassiek en vaak statisch. Hij gebruikt enkel statische close-ups en veel panoramische beelden. Luhrmann speelt met het camerastandpunt en gebruikt de montagetafel niet enkel als 'plakbord' maar als medium op zich (tempowisseling, digitaal in-uit-zoomen, zwevende camera...)
- *de setting van de tekst.* Dit komt mooi aan bod in de proloog. Kuckors opening kun je naast een gedrukte tekst leggen: titel, kaft, rolverdeling en pas dan het verhaal. De twee staan los van elkaar. Bovendien wordt de proloog echt voorgedragen in een theaterzaal, waarna de camera via een uitgesponnen panoramisch shot inzoomt op het

'echte' verhaal. Luhrmann doet eigenlijk net hetzelfde (zijn versie is op vele vlakken haast een ode aan Kuckors film!), maar keert alles om: hij begint met een nieuwslezer die de proloog brengt, gaat dan over naar de titelrol, geeft via een off-screen voice nogmaals de proloog waarbij hij de rolverdeling schetst.

THEATERTAAL

Naast directheid van de taal (spreektaal), wat in het eerste deel van deze bijdrage al aan bod kwam, heeft theatertaal net als de taal bij bijvoorbeeld een boek, ook verschillen in stijl. Deze stijl heeft een grote invloed op de manier waarop een tekst wordt geïnterpreteerd. Zo zal een tekst met een moeilijke woordenschat en erg compacte zinnen vaak aanleiding zijn tot een strakke, sobere vormgeving. Voor leerlingen uit de tweede graad is deze vorm van talig denken, die een zekere abstractie in zich houdt, niet eenvoudig, tenzij met tegenstellingen of extreme voorbeelden wordt gewerkt (tekstfragment 4).

TEKSTFRAGMENT 4: *Mijn Blackie (Arne Sierens)*

MATHIEU	(tegen Blackie) Waar is iedereen? Iedereen is weg. Zijt gij hier helemaal alleen? Hein, woefke? Zorgen ze niet goe voor u? Hebde geen drinken? Ge hebt dorst zeker? Ge staat hier zo in de blekken zon. Ge hebt hier niets van schauw.
PATRIKSKE	Pas op, hij bijt!
MATHIEU	Wadde
PATRIKSKE	(gaat weg en roept vanachter) 't is daar enen van Vietnam!
SYLVEER	Maar godverdomme, 't is Mathieu!
MATHIEU	Sylveer!
SYLVEER	Allez Mathieu

	En niemand die mij dat zegt
	Allez jong, zijde hier al lang?
MATHIEU	Nog maar juist
SYLVEER	Marcel, die gaat zot worden.
	Ah maar jongens toch
	(tegen Patrikske) Allez, roept ne keer Marcel. In 't kot.

Tekstvragen

- (1) Geef een duidelijke beschrijving van Sylveer en Mathieu. Hoe zien zij eruit? Wat is hun achtergrond? Waar wonen zij? Verklaar je antwoorden aan de hand van tekstvoorbeelden.
- (2) Heeft het taalgebruik een invloed op jouw beeld van deze personages?
- (3) Lees de tekst met je buur hardop voor:
 - zoals hij staat neergeschreven;
 - in je eigen dialect;
 - in het AN.
 Blijven de personages dezelfde of veranderen ze? En de plaats waar de scène zich afspeelt?

Door de tekst te laten voorlezen, horen de leerlingen duidelijk niet alleen de verschillen in taal, maar ook in manier van zeggen: het eigen dialect zal waarschijnlijk veel vlotter klinken dan de standaardtaal. De relatie tus-

sen tekst en spel kan nog duidelijker worden gemaakt in tekstfragment 5. Laat leerlingen de tekst eerst lezen en bespreken, en nadien ook spelen/voorbrennen.

TEKSTFRAGMENT 5: Is dat een kapstok?

VADER	moet die jas daar hangen?
ZOON	ach, moeten.
VADER	is dat een kapstok?
ZOON	nee, dat is nu eens een stoel.
VADER	je loopt er verdomme langs, langs de kapstok
ZOON	ja, ik weet het, je hoeft mij niet te vertellen wat een kapstok is.
VADER	waarom hang je je jas er dan niet aan?
ZOON	mijn jas hangt al ergens
VADER	maar niet aan de kapstok
ZOON	nee, niet aan de kapstok. Hij hangt over een stoel, dat is een stoel.
VADER	dat bedoel ik
ZOON	mooi, dan zijn we het eens
VADER	mooi

	(stilte)
	en, komt er nog wat van?
ZOON	waarvan?
VADER	die jas, de kapstok
	Ik dacht dat we het eens waren
ZOON	waren we ook
VADER	juist, en waarover waren we het eens?
ZOON	dat een stoel geen kapstok is.
VADER	juist, en?
ZOON	wat en?
VADER	en?
ZOON	wat wil je van me?
VADER	dat je je jas aan de kapstok hangt!
ZOON	zeg dat dan meteen

Tekstvragen

- (1) Maak kort een rolbeschrijving (rolbiografie) van de vader:
 - hoe ziet hij eruit?
 - hoe oud is hij?
 - welk karakter heeft hij?
 - hoe klinkt hij (stem)?
 Doe vervolgens hetzelfde voor de zoon.
- (2) Wat is de relatie tussen vader en zoon? Waaraan merk je dit?
- (3) Spreken vader en zoon dialect of AN? Komt deze taal natuurlijk over? Hoe komt dit volgens jou?
- (4) In welke omgeving speelt de scène zich af? Hoe kom je tot deze vaststelling? Heb je veel decor, attributen nodig om deze scène na te spelen?
- (5) Bereid de dialoog voor. Let bij het spelen van de dialoog:
 - op de verstaanbaarheid: spreek duidelijk en voldoende luid;
 - op de inleving in het personage: hoe voelt de persoon zich op dat ogenblik?
 - op de zichtbaarheid: zorg ervoor dat je publiek je duidelijk ziet en dat je decor/attribution functioneel gebruikt;
 - op je medespeler: je speelt samen met hem, niet tegen hem.

Belangrijk hierbij blijft echter dat leerlingen vooral ook kennismaken met spel, want daar gaat het in theater uiteindelijk toch over.

TOT SLOT

Theater in de tweede graad biedt, naast inzicht in een tekstsoort en een medium, heel wat taalbeschouwelijke mogelijkheden. Belangrijk hierbij blijft echter dat, zoals in de

laatste opdracht, leerlingen vooral ook kennismaken met spel, want daar gaat het in theater uiteindelijk toch over.

Jan Staes
Hogeheidelaan 3
2960 Brecht
janstaes@pi.be

Noten

- 1 Deze bijdrage verschijnt eveneens in het verslagboek van de 14e HSN-conferentie, gehouden te Gent op 17-18 november 2000.
- 2 Tanghes versie werd door de VRT opgenomen en is onder andere verkrijgbaar in de theaterbibliotheek van het VTI (Vlaams Theater Instituut), Sainctelettesquare 19, 1000 Brussel, tel. (02)201 09 06, fax (02)203 02 05, E-MAIL info@vti.be, WEBSITE www.vti.be

Bibliografie

Franck, E.: *Romeo en Julia*. Averbode: Averbode, 1997.

Shakespeare, W.S.: *Romeo en Julia*. Vertaling Gerrit Komrij. Amsterdam: Bert Bakker, 1997.

Staes, J.: Theater voor de eerste graad. Kijken en beleven. *Vonk* 28/5 (mei-juni 1999), p. 11-20.